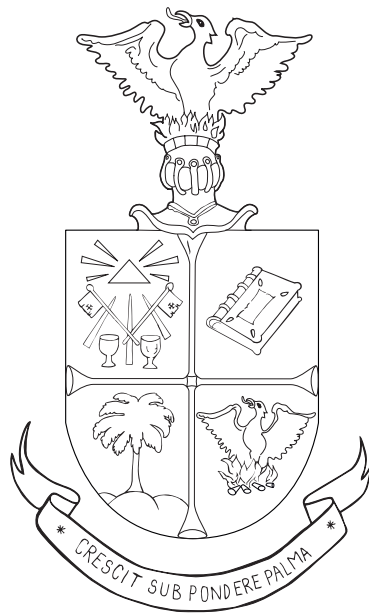

Glossa Iuridica

XII. évfolyam, 3-4. szám

Budapest, 2025

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI ELNÖK:

Miskolczi Bodnár Péter

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Antalóczy Péter, Birher Nándor, Böcskei Elvira, Bruhács János,
Csáki-Hatalovics Gyula, Cservák Csaba, Czine Ágnes, Dobrocsi Szilvia,
Domokos Andrea, Homicskó Árpád Olivér, Jakab Éva, Köbel Szilvia,
Kukorelli István, Kun Attila, Liviu Radu, Miskolczi Bodnár Péter,
Móré Sándor, Osztovits András, Pulay Gyula, Rixer Ádám, Erik Stenpien,
Stipta István, Szabó Imre, Szabó Zsolt, Szalma József, Szuchy Róbert,
Tamás András, Tóth András, Tóth J. Zoltán, Törő Csaba Attila,
Trócsányi László, Udvary Sándor

FŐSZERKESZTŐ:

Rixer Ádám

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTESEK:

Köbel Szilvia, Nagy Péter, Szuchy Róbert, Udvary Sándor

SZERKESZTŐK:

Arató Balázs, Boóc Ádám, Cservák Csaba, Domokos Andrea, Stipta István

ISSN 2064-6887

*Kiadja a Károli Gáspár Református
Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara*

Felelős kiadó: Prof. Dr. Tóth J. Zoltán, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

www.patrocinium.hu

AZ EURÓPAI UNIÓ VÁMUNIÓJA

A VÁMUNIÓ TÖRTÉNETE ÉS JÖVŐJE

TÓTH-LAKOS FRUZZSINA ANNA

bíró (Fővárosi Törvényszék), PhD hallgató (KRE ÁJK)

Absztrakt

Az uniós joggal foglalkozó tanulmányok központi kérdése általában a jogtörténeti és elméleti területek vizsgálata. Az uniós vámjog szempontjából az elméleti megközelítések azért nem kapnak kiemelt szerepet, mert azok nem relevánsak egy olyan jogterületen, amely gyakorlatorientált. Jelen tanulmány sem az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatát mutatja be, az ugyanis túlfeszítené a tanulmány kereteit. Ellenben a tanulmány jogtörténeti és gazdasági szempontból bemutatja a vámunió történő kialakulását és egyúttal rávilágít arra, hogy milyen jelentősége van az uniós vámjognak. Az elemzés során nem hagyható figyelmen kívül a vámjog történeti fejlődése, a vámjog elhelyezése a jogágak között, végezetül a vám fogalmának meghatározása sem. A vámjog fejlődéséhez elengedhetetlen bemutatni az arra közvetlenül ható nemzetközi környezetet is. A tanulmány végezetül arra is keresi a választ, hogy a 21. század kihívásaira tekintettel kell-e és ha igen, milyen szempontból kell a vámuniót fejleszteni.

Kulcsszavak: vámjog története, vámelmélet, vámunió

CUSTOMS UNION OF THE EUROPEAN UNION

The history and future of the customs union

Abstract

Studies on EU law generally focus on legal history and theory. From the point of view of EU customs law, theoretical approaches are not given priority, as they are not relevant in a field that is practice-oriented. This study does not present the case law of the Court of Justice of the European Union, as that would overextend the scope of the study. Instead, the study will describe the development of the customs union from a legal

and economic point of view, while also highlighting the importance of EU customs law. The historical development of customs law, its positioning among the branches of law, and the definition of customs are all essential aspects that cannot be overlooked during the analysis. Additionally, the development of customs law also requires an introduction to the international environment directly affecting it. Finally, the study seeks to answer whether and in what aspects the customs union needs to be developed in light of the challenges of the 21st century.

Keywords: history of customs law, concept of customs, customs union

1. Bevezetés

A vámunió rendszerében nemcsak a gazdasági kapcsolatoknak van fontos szerepe, hanem különös jelentősége van a vámjog történetének is, ugyanis a vám már az ősidőktől kezdve a legfontosabb bevételi forrás volt, és ma is kiemelkedő helyen szerepel az uniós költségvetésben. A vámszedők mindig fontos pozícióban voltak, a kereskedőkkel szoros kapcsolatban álltak, a vámszedő szervek szerepe azonban idővel átalakult, a vám funkciójának változásához a történelmi, nemzetközi és gazdasági helyzet is hatással volt. A vámunió a Lisszaboni Szerződés által létrehozott rendszerben a kizárólagos hatáskörű politikaterületek közé tartozik. A tanulmány igyekszik az európai vámunióra hatott történelmi és gazdasági eseményeket bemutatni, és igazolni, hogy bár a vámjog a jogrendszer különféle ágaival is kapcsolatban van, egy olyan önálló jogág, melynek nyelvezete, jogi felépítése és az EU-ban betöltött szerepe egyedülálló.

2. A vámjogtörténet

2.1. Az egyetemes vámjogtörténet

A tanulmánynak nem célja áttekinteni a vám- és adójog teljes jogtörténeti fejlődését, a tanulmány témájának szempontjából mégis szükségszerű azt röviden bemutatni. Perepolkin szerint a vámjog történelmének vizsgálatakor érdemes attól az időponttól kiindulni, amikor a kétoldalú nemzetközi vámkapcsolatok kialakultak, vagyis közvetlenül attól az időponttól, amikor az államok tudatában voltak e kapcsolatok fontosságának az egyéni (nemzeti) és a közös (nemzetközi) érdekek kielégítése szempontjából, vagyis

onnan, amikortól az államok betartják a szabályozási aktusok által megállapított jogilag kötelező érvényű magatartási szabályokat.¹ Szilovics ezzel szemben arra mutatott rá, hogy az adózás a modern értelemben vett államok megalakulását megelőzve jött létre, az első adókat az emberi csoportok egyirányú akarata és kényszerítő ereje demokratikusan hozta létre a közösségi célok megvalósítása érdekében, ebből kifolyólag annak kikényszerítésére elegendő volt a szokásjog.²

Bár egyes szerzők másként látják az adójog, illetve a vámjog kialakulásának történetét, de abban egyetértenek, hogy a vámok és az adók egyidősek az emberi társadalmak kialakulásával, ahogy arra Tüske Péter is rámutatott, még a Biblia is megemlékezik a vámszedőről.³ Több szerző is azt hangsúlyozta ki, hogy az adó az államiság kialakulásával egyidős társadalmi jelenség, amely nélkül hatékony kormányzat egy korban sem működhet,⁴ azaz az intézményes adózás elsősorban az őskor végéhez, az államiság kialakulásához kötődik, a vámok beszedése pedig a cserekereskedelemből jött létre.⁵

Abban minden egyes szerző egyetért, hogy az adózás első példái az ókori világ államaiban is már léteztek, kiterjedt külkereskedelmi kapcsolatok voltak a sumérok és a szomszédos országok,⁶ az i. e. 3. évezredben pedig az ókori Egyiptom és a föníciai városok, valamint a Vörös-tenger medencéjének lakói között; a Níluson vámot vetettek ki.⁷ Az i. e. 3-2. évezred fordulóján az ókori Asszíriában vámot kellett fizetni a kis-ázsiai gyarmatokkal folytatott kereskedelemre; sőt még a pénz és a szerszámok

1 PEREPOLKIN, Serhii – HAVRYLENKO, Oleksandr – MAZUR, Anatoliy: *Formation and development of international customs law: periodisation issues*. https://www.researchgate.net/publication/380826325_Formation_and_Development_of_International_Customs_Law_Periodisation_Issues (2025. 04. 30.)

2 SZILOVICS Csaba: *Az adózás eredetéről, az adórendszerek ősi gyökerei*. Budapest, Novissima Kiadó, 2021, 202–203.

3 „Szent Máté, Alfeus fia, aki akkor a Lévi nevet viselte, szintén vámszedő volt. „Jézus szólt neki: kövess engem! És Ő oly hirtelen állt fel a vámasztala mellől, hogy az felborult, és a vámérnök szerte szét, gurultak.” TÜSKE Péter <https://jandjcenter.hu/2018/10/13/a-vam-jelentosege-a-vilagkereskedelemben-kulonos-tekintettel-a-2018-ban-kibontakozo-vamhaborukra-1-resz/> (2025. 04. 30.)

4 JUSZTINGER János: Adótörténeti szemelvények a régi magyar jogból. *Jura*, 2018, 24 (1), 50.

5 ILONKA Mária: *Az adózás története az őskortól napjainkig*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2004, 11.

6 ILONKA i. m. 14.

7 MOLNÁR Gábor Miklós: *Az adócsalás a költségvetési csalásban*. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, 2011, 1–28.

készítésére behozott ezüst és bronz után is.⁸ Babilonban a városok gazdálkodását az önellátás jellegű raktározás adta, a vezetők a kereskedelem védelme érdekében szabályozták a vámokat,⁹ Hammurabi idején pedig megadóztatták az árucikkek ki-és beszállítását.¹⁰

Az i. e. 5. század végére a vámok a görög poliszokokban fontos tényezővé váltak, mivel más adó (bevétel) alig volt. A városállamok adórendszere idővel összetettebbé vált, többféle vámokat vettek ki (pl. eseti és szezonális, politikai, szociális és piacvédelmi), melyeket ismerni kellett, ezért a kereskedőknek nagy tudásúaknak kellett lenniük. Mivel a legfontosabb élelmiszer a gabona volt, ezért ennek vámtételét rugalmasan állapították meg.¹¹ Periklész korában csökkentek az adók, de az állam bevételei a vámköteles jövedelmekből továbbra is megmaradtak. A köztársaságkori Róma az i. e. 1. századra hatalmas és egységes piaccá fejlődött, belső vámhatárokat hoztak létre, ahol adó- és vámszedő pontokat határoztak meg, majd a principátus korában bevezették az egységes vámot, azaz a negyedet. A római birodalmat öt nagy területre osztották, Egyiptomot elkülönült vámterületként hagyták meg és korlátozták önálló kereskedelmi jogát.¹² A limesek katonailag megerősített vámhatárok is voltak.¹³ Az Augustus császár alá tartozó területeken a vámok a tartományi pénztárakba folytak be, majd az i. sz. 2. század idejére már alig volt a kincstárban vámbevétel, miközben a perzsa birodalom nyugati országrészei még mindig fejlettebbek voltak, a vámokat az adóhivatalnokok szedték be.¹⁴

A középkor elején a nemzetközi vámviszonyok jogi szabályozása változatlan maradt, mivel az ókori államok által kialakított normák továbbra is érvényben voltak, de jelentősen megnőtt a kereskedelmi, valamint a vámjogi kérdésekben szabályozott államon belüli jogalkotási aktusok és a nemzetközi szerződések száma.¹⁵ A 11-13. században kialakult a települések árumegállító joga, ami azt jelentette, hogy külföldi kereskedőknek kötelező volt eladásra felajánlani a helyi polgárok számára a portékáikat, kiépült a belső vámok rendszere, a kereskedőket kedvezményrel csa-

8 SZILOVICS (2021) i. m. 48–58.

9 SZILOVICS (2021) i. m. 48–58.

10 STEINER Gábor: *Költségvetési csalás és áfacsalás a gyakorlatban*. Budapest, ORAC Kiadó, 2023, 15–23.

11 SZILOVICS (2021) i. m. 139–146.

12 SZILOVICS Csaba: *Pénzügyi jog*. Budapest, Novissima Kiadó, 2023, 199–201.

13 SZILOVICS (2023) i. m. 232–234.

14 ILONKA i. m. 14–25.

15 PEREPOLKIN – HAVRYLENKO – MAZUR i. m. 118.

logatták egyes régiókban (északon értékalapú vámmegállapítás volt). A 14. századtól megjelentek a piacvédelmi vámok is. Az első összehangolt gazdaságpolitikai tervet Franciaországban Jean-Baptiste Colbert irányításával a 17. században dolgozták ki, ennek alapvető eszköze a céltudatos piacvédelem (merkantilizmus) volt, illetve alkalmaztak kiviteli vámokat is. A 19. század a protekcionista piacvédelmi intézkedések kora volt, majd a 2. világháború után az Általános Vám-és Kereskedelmi Egyezmény (a továbbiakban: GATT) és a Kereskedelmi Világszervezet (a továbbiakban: WTO) működésével a vám szerepe megváltozott.¹⁶

2.2. A magyar vámjogtörténet

Jelen tanulmánynak nem célja a magyar vámtörténet egészének bemutatása sem, az túlmutat a vámunió keretein. Az azonban tény, hogy az adózás egyidős az ország történelmével,¹⁷ a magyar vámjog fejlődésére alapvetően hatottak az egyes nemzetközi és hazai történelmi események.

Magyarországra – több országot összekötő – borostyánút vezetett, a harmincadvám beszedése a Magyar Királyság legfontosabb bevételi forrását jelentette. Szent István Intelmeiben megemlékezett a királyi tanács létrehozásáról, amely döntött többek között a vámszedésről is.¹⁸ Az Osztrák Birodalomban 1562-ben egységes vámtarifát alkalmaztak, 1619-ben pedig nyomtatott formában is megjelentek a Magyarországon is alkalmazandó vámszabályok. A törökök kiűzése után a magyar kereskedelem ismét fellendült, amit visszavetett Mária Terézia által kialakított kettős (belső) vámhatár. A szabadságharc leverése után a magyar földbirtokos osztály számára hátrányossá váló osztrák-magyar vámtarifa megváltoztatása vált szükségessé,¹⁹ melynek eredményeképpen az abszolút kormány eltörölte a Magyar Szent Korona országai és az örökös tartományok közötti vámvonalat,²⁰ Magyarország és Ausztria között egységes vámterülettel létrejött a vámunió.²¹ A vámunióhoz 1878-ban Bosznia és Hercegovina, valamint a Liechtensteini Fejedelemség is önként csatlakozott.²²

16 SZILOVICS (2023) i. m. 232–234.

17 JUSZTINGER i. m. 50.

18 HALÁSZ Zsolt – SZABÓ Ildikó – VARGA Erzsébet: *Adótan és adóeljárárs.* Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2021, 28.

19 ILONKA i. m. 114.

20 MOLNÁR i. m. 1–28.

21 SZILOVICS (2023) i. m. 232–234.

22 EXNER Kornél: *Magyar pénzügyi jog.* Budapest, Az Athenaeum Irod. és Nyomdai

A világháború előtti időszakban a magyar jogszabályok már olyan fogalmakat használtak, amelyek a ma ismert vámjogszabályokban is megjelennek. A vámokat hivatalos formában a vámtarifában állították össze, a vámtételek meghatározása az érték, súly, vagy darabszám alapján történt.²³ Többféle vámot szabtak ki, voltak a pénzügyi, a pénzügyi rendeltetésű és a védelmi (azaz külső) vámok.²⁴

Az első világháborút követő időszakban már alapvető elvárás volt, hogy a külföldről a szabad területre használatra vagy fogyasztásra behozott áruk ugyanolyan elbánás alá essenek, mintha a vámterület bármely más részébe hozták volna be azokat ilyen célra. A vámfizetési kötelezettséggel egyidejűleg egyéb fizetési kötelezettség is keletkezett, például forgalmi adó, vámpótlék vagy mérlegpénz.²⁵ A 2. világháború után a szocialista rendszerben a vámjog elvesztette jelentőségét, a természetes személyek és társaságok kereskedelmi tevékenységét korlátozták, és azt a külkereskedelmi monopóliummal rendelkező állami tulajdonú cégek, az impexek végezték. A rendszerváltás után a külkereskedelmi tevékenység alanyi joggá vált, a vámnormákat havonta módosították, a vámbevételek szintje csökkent. A változást 1996-ban az első vámkódex hozta, majd miután Magyarország csatlakozott az Európai Unióhoz, 2004. május 1-jével megszűnt az önálló magyar vámjog.²⁶

3. Az európai vámunió kialakulásának történelmi és nemzetközi keretei

Bár a vámok ősidők óta a kereskedelmi élet fontos jellemzői, az európai független államok csak a 18. század végén kezdtek el a vámunió létrehozásával foglalkozni, különösen az ipari forradalom közvetlen következményeként létrejött technológiai újítások miatt (például az automatizálás és a sorozatgyártás, a gőzgépek megjelenése). 1775-ben Ausztria nagy részét vámunió alá vonták, mely az első európai vámuniónak tekinthető. A 19. század elején a német államok látszólag különálló vámrendszerrel rendelkeztek, miközben Poroszországban 1818-ban eltörölték a belső

Részvénytársulat, 1910, 458–470.

23 FÖLDES Béla: *A nemzetgazdaság-és pénzügytan kézikönyve*. Budapest, Zilahy Sámuel, 1885, 249–250.

24 FÖLDES Béla: *Az államháztartástan (pénzügytan)*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1912, 298–299.

25 TAKÁCS György: *Rendszeres magyar pénzügyi jog*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1936, 312–319.

26 SZILOVICS (2023) i. m. 232–234.

vámokat, néhány középnémet tartomány 1828-ra vámuniót hozott létre, majd 1834. január 1-jén létrejött a Deutscher Zollverein, ezzel a modernnek ható lépéssel a német nemzeti uniót a vámunió időben megelőzte. Ausztria eközben 1855-ben vámuniót hozott létre Magyarországgal. A nemzetközi közösség is igyekezett a vámjogot egységesíteni, 1896-ban aláírták a vámtarifák közzétételére létrehozott Nemzetközi Unió létrehozásáról szóló Szerződést. 1904-ben Bulgária és Szerbia is vámunió-szerződést kötött, 1921-ben a Brüsszeli Egyezményvel Belgium és Luxemburg között gazdasági unió jött létre, amely vám- és jövedéki unión alapult, Svájc és Liechtenstein 1923-ban vámuniót alkotott. A történeti fejlődés szempontjából kiemelkedő volt, amikor az 1920-as évek vége felé Aristide Briand francia külügyminiszter javasolta az európai vámunió létrehozását, amely megelőzte korát egy olyan kontinensen, ahol a nemzeti függetlenség kérdése mindennél fontosabb elérendő cél volt.²⁷ A nemzetközi térben eközben 1923-ban a Népszövetség égisze alatt megszületett a Vámalakiságok Egyszerűsítéséről szóló Nemzetközi Egyezmény. A nemzetközi kereskedelem idővel növekedett, az eltérő vámtarifák problémákhoz vezettek, így szükségessé vált az áruk besorolási rendszerének kialakítása.²⁸ 1927-ben a Genfi Gazdasági Világkonferencia célul tűzte ki az egységes nemzetközi nomenklatúra létrehozását, amelynek eredményeképpen 1931-ben megalkották az első egységes vámtarifa-nomenklatúra tervezetet.²⁹ Az európai vámuniók létrehozásáról szóló viták a második világháború előtt kezdődtek, 1944-ben a Francia Felszabadítási Nemzeti Bizottság javasolta, hogy Belgium, Luxemburg és Franciaország között vámunió jöjjön létre. A második világháború után a vámunió a béke eszközévé vált, bár az európai országok protekcionista kereskedelempolitikára rendezkedtek be, amely a piacok elszigetelődéséhez vezetett, mégis az országok célul tűzték ki az európai piacok egyesítését.³⁰

A háború utáni európai újjáépítés összetett folyamatának része volt a Marshall-segély,³¹ melynek egyik alapvető feltétele volt, hogy az országok

27 LYONS, Timothy: *EU Customs Law*. Third edition. Oxford, Oxford University Press, 2018, 3–8.

28 Ez az igény először 1853-ban a brüsszeli nemzetközi statisztikai kongresszuson merült fel.

29 https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/14723/18_Zsambokine_Ficskovszky_Agnes_A_Genfi_Nomenklatura.pdf?sequence=39 (2025. 04. 02.)

30 HALMAI Péter: *Európai gazdasági integráció*. Budapest, Dialóg Campus, 2020, 13–15.

31 vö. PALÁNKAI Tibor/KENGYEL Ákos/KUTASI Gábor/BENCZES István/NAGY Sándor Gyula:

egymás között érdemi együttműködést alakítsanak ki. Az USA maga is támogatta a vámuniót, és a Marshall-segélyprogram keretében nyomást is gyakorolt annak létrehozására.³² Az 1944-es Bretton Woods-i konferenciát követően az USA javaslatot tett a Nemzetközi Kereskedelmi Szervezet (ITO) létrehozására, de az sohasem jött létre, viszont a tárgyalások eredményeképpen 1947-ben aláírták a Általános Vám-és Kereskedelmi Egyezményt (GATT), melynek XXIV. cikke tette lehetővé, hogy a szerződésben részt vevő államok az egymás közötti kereskedelmi együttműködést szorosabbá és liberalizáltabbá tegyék, létrehozva a szabadkereskedelmi övezetet és végül a vámuniót. A GATT-ban kiemelt hangsúlyt kapott több elv, mint a diszkrimináció (a legnagyobb kedvezmény és a nemzeti elbánás elve), mely alól a szabadkereskedelmi övezet és a vámunió kivételt jelent; a vámvédelem; a liberalizáció; a konzultáció és a transzparencia elvei.³³ Eközben, ahogy arra Budai is rámutatott, a GATT már az elejétől kezdve problémákkal küzdött, mivel nem volt jogi személyisége, és így nem lehetett nemzetközi szervezetnek minősíteni, a különböző fordulók során mégis egyre közelebb került az egységes vámjog megvalósulása, mivel idővel az egyes iparcikkekre vonatkozó vámok és kereskedelmi akadályok csökkentek, amely hatással volt a tagállamok kereskedelempolitikájára, végső soron az uniós integrációra és az egységes vámjogra.³⁴

A nagyhatalmak ellentétes érdekeinek ütközése miatt 1947-ben Európa kettészakadt.³⁵ Megkezdődött Európa egyes régióinak egységesítése:³⁶ megalakult 1948-ban az Európai Gazdasági Együttműködési Szervezet (OEEC), amely 1960-ban Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet

A globális és regionális integráció gazdaságtana A globális és regionális integráció gazdaságtana - 1. Az európai integráció kereteinek kialakulása - MeRSZ és A globális és regionális integráció gazdaságtana - 2. A vámuniótól az egységes piacig - MeRSZ (2025. 07. 07.)

32 LYONS i. m. 3–8.

33 MILASSIN László: *Az áruk szabad áramlása*. In: OSZTOVITS András (szerk.): EU-jog. Budapest, HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó, második kiadás, 2015, 387.

34 BUDAI Péter: A közös kereskedelempolitika uniós kapcsolati jogon belüli jelentősége: jogfejlődési-jogtörténeti megközelítés. *Jogelméleti Szemle*, 2023/2.

35 SZÚCS Tamás: *Az európai integráció története*. In: KENDE Tamás – JENEY Petra – SZÚCS Tamás (szerk.): Európai közjog és politika. Budapest, ORAC Kiadó, 2022, 3.

36 1948 februárjában Dánia, Izland, Norvégia és Svédország az északi vámunió létrehozását tűzte ki célul, miközben a Benelux államok 1948-ban gazdasági unión belül eltörölték a vámokat és közös külső vámtarifát vezettek be. 1958. február 3-án aláírták a Benelux gazdasági uniót létrehozó szerződést melyet az EUMSZ 350. cikke is megemlít.

(OECD) néven alakult át, és 1949. május 5-én létrejött a strasbourgi székhelyű Európa Tanács, mellyel egyidejűleg a teljes integráció megvalósítása érdekében az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) létrehozása is szükségszerű volt (valamint létrejött a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa, a KGST is).³⁷ A genfi nómenklatúra jogharmonizációs szempontból vált jelentős hatásúvá, hiszen ez volt az alapja a brüsszeli Az áruk vámtarifában történő osztályozásáról szóló Egyezménynek.³⁸ A GATT 1947-es aláírását követően 1948-ban megalkották a Brüsszeli Nómenklatúrát, amelyet 1959-től nemzetközi szinten is alkalmazni kezdtek, 1950-ben létrejött a Vámegyháttműködési Tanács is,³⁹ amely létrehozta az 1950. évi, az Áruk Osztályozására vonatkozó Nómenklatúráról szóló Egyezményt, amelyet a Harmonizált Áruleíró és Kódrendszer váltott fel.⁴⁰

A holland diplomácia kiemelt szerepet töltött be ebben az időszakban, különösen Jan-Willem Beyen, holland külügyminiszter vámunió létrehozásával kapcsolatos tevékenysége. Eközben Robert Schumann 1950. május 9-én tett nyilatkozatában egy európai szabadkereskedelmi övezet vagy vámunió megvalósíthatóságának tanulmányozását szorgalmazta, majd 1955-ben a holland kormány a vámunió létrehozását javasolta (Beyen-javaslatok). 1955 júniusában Messinában hat ország külügyminiszterei létrehoztak egy bizottságot az integrációs folyamat újraindítása érdekében, Paul-Henri Spaak belga külügyminiszter elnöklétével, amely 1956 júniusában készített jelentésében egy olyan vámuniót képzelt el, amelyre nem jellemző a nemzetek felettség, és amely nem egy európai föderáció kialakításáról szól.⁴¹ A hatok⁴² 1957. március 25-én a Római Szerződés aláírásával megalapították az Európai Gazdasági Közösséget (EGK, közös piac),⁴³ melynek célkitűzése között szerepelt a közös piac létrehozása és első lépcsője a vámunió létrehozása volt.⁴⁴ Míg a Római Szerződés aláírásakor a hat alapító tag átlagos vámtarifái jelentősen eltértek egymástól, 1971.

37 KENDE – JENEY – SZŰCS (2022) i. m. 3.

38 PARDAVI László: A nemzetközi vámjog intézményeinek jogharmonizációja. *Külgazdaság*, 2015, 59 (7-8), 81–109.

39 1991 júniusa óta informálisan Vámvilágszervezetként (WCO) ismernek.

40 1988. január 1-jétől vált a közösségi nómenklatúra alapjává.

41 LYONS i. m. 3–8.

42 Belgium, Hollandia, Luxemburg, Németország, Franciaország és Olaszország.

43 1993-ban a Maastrichti Szerződéssel Európai Közösség névre változott. A Római Szerződés aláírásával egy napon egy nemzetközi szervezetet, az Európai Atomenergia Közösséget (EURATOM) is létrehoztak.

44 GOMBOS Katalin: *Európai jog – Az Európai Unió jogrendszere*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2019, 225.

január 1-jétől a vámbevételek már saját forrásnak minősültek.⁴⁵ Az Unió a GATT-tárgyalások során az 1960-as Dillon-forduló óta képviselteti magát.

A sikeres kennedyi, majd a tokiói GATT-forduló után a vámcsökkenés kiemelt feladattá vált, ezt biztosította az 1973-ban megalkotott Vámer-tékelési Kódex is. Az Egyesült Nemzetek Európai Gazdasági Bizottságának (UNECE) égisze alatt három fontos megállapodást is tárgyaltak: a nemzetközi áru fuvarozással; a határellenőrzések harmonizációjával és a vám eljárások egyszerűsítéséről és harmonizálásával kapcsolatban (Kiotói Egyezmény).⁴⁶

A nemzetközi kereskedelem egyre nagyobb mértékben fejlődött, új kihívásokat hozott magával, ezért az 1948-as nómenklatúrát felül kellett vizsgálni,⁴⁷ 1983-ban kidolgozták a Harmonizált (Összehangolt) Áruleíró és Kódrendszer Egyezményt,⁴⁸ amelyet részben ma is alkalmaz az Európai Unió.⁴⁹

1985-ben került sor az alapító szerződések első jelentősebb módosítására, 1986 februárjában aláírták az Egységes Európai Okmányt, és az egységes belső piac megvalósításának dátumát 1992. december 31-ére tűzték ki. A fizikai akadályok, vagyis a határ- és vámenőrzések 1993. január elsejével szűntek meg.⁵⁰ Az egységes piac alapját a WTO joga szerint szabályozott vámunió képezi, melynek a célja a közös külkereskedelmi rendszer kialakítása, ezért a közös rendelkezések elfogadásakor Rogmann és Lyons szerint is elengedhetetlen, hogy a jogalkalmazók figyelembe vegyék azokat a nemzetközi eszközöket, amelyeket e célból végre kell hajtani,⁵¹ mint a GATT szabályait, valamint a WTO-t létrehozó 1993-as marrakeshi megállapodást is.⁵² A Lisszaboni Szerződés reformját követően a közös kereskedelempolitika a liberalizációs célkitűzésekkel van összhangban, illetőleg közvetlen összefüggésben áll a vámunióval,⁵³ hiszen annak külső feltételeit teremti meg.⁵⁴

45 LYONS i. m. 3–8.

46 LYONS i. m. 19–24.

47 RIJO, José: *Customs Law in the European Union, Legal, Doctrinal and Jurisprudential Framework*. Alphen aan den Rijn, Kluwer Law International, 2022, 196–204.

48 ZSÁMBOKINÉ i. m. 293.

49 PARDÁVI i. m. 97.

50 KENDE – JENEY – SZÚCS (2022) i. m. 13.

51 ROGGMANN, Achim: *Impact of International Law on the EU Customs Union*. <https://repub.eur.nl/pub/126819/ELR-D-18-00021.pdf> (2024. 08. 27.)

52 LYONS i. m. 19–34.

53 Az EUMSZ 28. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy az unió vámuniót alkot.

54 https://hops.tk.hu/uploads/files/KKP_mozgaster_Mapping.pdf (a továbbiakban: jelentés) (2025. 06. 20.) 9.

A vámunió a szigorú értelemben vett vámadózás tekintetében a közösségi vívmányok egyik legemblematikusabb példájává vált,⁵⁵ különösen azért, mert a belső vámhatárok megszűntek, egységes vámpolitika mellett a vámjogot egységesen szabályozzák, célja az áruk, a tőke, a szolgáltatások és a személyek szabad mozgásának elvének biztosítása. A vámunió,⁵⁶ mely az országok közötti integráció legerősebb formáját képviseli, politikai oldalról valamilyen gazdaságpolitikai integrációt feltételez, azaz az országok szuverenitása korlátozottabb, szorosan kapcsolódik hozzá a közös kereskedelempolitika.⁵⁷

A vámunió nem jelent mást, mint a résztvevő államok közötti vámok teljes eltörlését, az unión kívül lévő országok felé egységes vámtarifa alkalmazását, a közös vámbevételek elosztását, a vámunió hatásainak értékelését.⁵⁸ Kiterjeszti a kereskedelmet, a termelők közötti verseny intenzívebbé válik, az innováció és a foglalkoztatáspolitikai feltételek javulnak.⁵⁹ A vámunió két pilléren, a közös vámterületen belül az áruk szabad áramlásán (tagállamok közötti vámok abszolút, ezekkel azonos hatású díjak kivetésének rugalmas tiltása),⁶⁰ valamint a közös külső kereskedelem- és vámpolitikán nyugszik (egységes vámszabályok, egységes vámtarifa, kialakított vámeljárási), ezek biztosítják a vámügyi együttműködés hatékony működését, mely a belső piac megvalósulásával tudott kiteljesedni.⁶¹

Az Európai Unió vámunióját minden szerző az európai integráció és az európai politika egyik legsikeresebb példájaként írja le, egységes vámjog nélkül nem létezne Európai Unió. Az EU a vámunió⁶² területén kizárólagos,

55 RIJO i. m. 23.

56 Az Európai Közösségben 1968-ban valósult meg.

57 PALÁNKAI – KENGyel – BENCZES – NAGY A globális és regionális integráció gazdaságtana - 4. A regionális integráció alapformái - MeRSZ (2025. 07. 07.)

58 Jacob Viner elméletéből levezetve. PÉTERFALVI Tamás – RAJCY Lajos: *Vámpolitika*. In: KENDE Tamás (szerk.): Bevezetés az Európai Unió politikáiba. Budapest, Wolters Kluwer, 2015, 80.

59 RAJCY Lajos: 40 éves a vámunió. *Jogtudományi Közlöny*, 2008/7-8, 375–377.

60 Azaz annak kivetését az uniós jog írja elő, a vizsgálat kötelező valamennyi érintett áru vonatkozásában, nem haladja meg a vizsgálat valós költségét, a termékek szabad áramlását segíti elő. KOLLÁRIK Ferenc: *Vámpolitika*. <https://openaccess.ludovika.hu/nke/catalog/view/120/1078/2666> (2025. 07. 07.)

61 KOLLÁRIK i. m. 47.

62 A Közösség vámterületének meghatározásáról szóló 1496/68/EGK rendelet (1968. szeptember 27.) közös külkereskedelmi és vámpolitikát alkalmazó egységes vámterületté, vámunióvá nyilvánította a Közösséget, 1968. július 1-jére megvalósult a vámok és mennyiségi korlátozások leépítése. A vámjogi és vámeljárási szabályok 1994-ig nemzeti szinten maradtak, amikor is hatályba lépett a Közösségi Vámkódex

míg a belső piac területén megosztott hatáskörrel rendelkezik,⁶³ azaz az adómegállapítás az államok alapvető pénzügyi szuverenitásának hatálya alá tartozik.⁶⁴

4. A vámunió-elméletek

4.1. A klasszikus elmélet

A vámunió gazdasági hasznának részletes tudományos elemzésére az 1950-ben került sor,⁶⁵ amikor is Jakob Viner átfogó vámunióelmélete megjelent.⁶⁶ Viner munkásságát megelőzően a legkorábbi vámunióelméletek ösztönözték a vámuniók létrehozását, hiszen a vámunió tagállamain belül a vámok csökkennek vagy megszűnnek, míg a harmadik országok tekintetében a külső vámok megmaradnak, a vámunió hatásaként a vámunió tagállamainak jóléte növekszik. A legkorábbi elméletek szerint mivel „a szabadkereskedelem maximalizálja a világ jólétét, a vámunió lépés a szabadkereskedelem irányában, a vámunió jólétnövelő hatását feltételezték (noha tudták, hogy az nem eredményezi a lehetséges előnyök maximumát). Ezért a GATT XXIV. cikkelye a nemzetközi diszkriminációt tiltó szabályok ellenére megengedi a vámuniók és a szabadkereskedelmi övezetek létesítését.”⁶⁷

Elsőnek Viner kritizálta a fenti elméletet,⁶⁸ és a vámunió alatt a keres-

és a TARIC-rendszer. CSÚRÖS Gabriella: *Uniók pénzügyek. Az európai integráció fejlődésének pénzügyi jogi vizsgálata*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2015, 59–60.

63 Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 3. cikk (1) bekezdés a) pontja és 4. cikk (2) bekezdés a) pontja szerint.

64 CSÚRÖS i. m. 33.

65 LYONS i.m. 8. oldalán idézte R.G. Lipsey *The Theory of Customs Unions: A General Survey* című 1960-ban megjelent tanulmányának összegző megállapítását, mely a legkorábbi vámunióelméletére utalva kiemelte, hogy (ford. tőlem) „a szabadkereskedelem maximalizálja a világ jólétét, a vámunió csökkenti a vámokat, és ezért az a szabadkereskedelem felé tett lépésnek tekinthető, emellett a vámunió növeli a világ jólétét még akkor is, ha nem vezet a világ jólétének maximumához.”

66 Egyszerre három tanulmány is megjelent: Jacob Viner, Maurice Byé és Herbert Giersch. BENCZÉS István –SZUNOMÁR Ágnes (szerk.): *Változó világ, ünnepi tanulmánykötet Szentés Tamás akadémikus 90. születésnapja alkalmából*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2023.

67 HALMAI (2020) i. m. 31.

68 HALMAI Péter: *Krízis és növekedés az Európai Unióban, Európai modell, strukturális reformok*. Krízis és növekedés az Európai Unióban - 2.2.1. A vámunió hatásai: ke-

kedelemteremtést⁶⁹ és a kereskedelemeltérítést⁷⁰ definiálta. Véleménye szerint a vámunió nem tekinthető a szabadkereskedelem irányába tett lépésnek, hiszen a vámunió szabadkereskedelmet csak a tagállamok között biztosít, míg kívülállókkal szemben protekcionista politikát képvisel.⁷¹ Mivel a regionális integrációelméletek a vámunióelméletekből indulnak ki, a klasszikus megközelítés szerint a vámunió ezért csak a második legjobb választásnak tekinthető.⁷²

A klasszikus elmélet szerint a kereskedelemteremtés hasznos, nem érinti hátrányosan a világ többi részét, míg a terelés káros. Bár mindkettő nyereséget okoz a vámunió számára, a preferenciát nyújtó ország számára a teremtés előnyösebb, mivel a növekvő exporttal egyidejűleg nem nő az import költsége, méretgazdaságossági hatások miatt mindkettő javíthatja a hatékonyságot a vámunió országaiban.⁷³

Viner megállapítását Cooper és Massel 1965-ben kérdőjelezte meg,⁷⁴ szerintük az ár csökkenésénél két lépést kell követni: először általános, nem diszkriminatív csökkenésre kerül sor, majd a vámunió erről az új árról indul, melynek eredményeként továbbra is lesz kereskedelemteremtés, de a kereskedelemtermelésből származó veszteség nem jelentkezik, az új import költsége is alacsonyabb lesz, azaz az egyoldalú vámcsökkenés előnyösebb a vámuniónál. Később publikált elméletük szerint két ország együttműködve jobb eredményeket tud elérni, mintha egymástól elszigeteltek lennének.⁷⁵ Ahogy azt több szerző⁷⁶ is kiemelte, James Meade

reskedelemteremtés és kereskedelemterelés - MeRSZ (2025. 07. 07.)

69 A vámunióban előállított termékek iránti kereslet egy másik tagország alacsonyabb költségű termelője felé nyílik meg.

70 Egy a vámunión kívüli alacsony költségű termelő elveszíti a kereskedelmi lehetőségeit a vámunióban lévő magas költségű termelővel szemben.

71 HALMAI Krízis és növekedés az Európai Unióban - 2.2.1. A vámunió hatásai: kereskedelemteremtés és kereskedelemterelés - MeRSZ (2025. 07. 07.)

72 NAGY Sándor Gyula/KUTASI Gábor: *Gazdaságdiplomácia, Elmélet és gyakorlat felkészülő diplomátáknak*. Gazdaságdiplomácia - 4.4.1. Vámunió-elméletek - MeRSZ (2025. 07. 07.) vö. PALÁNKAI – KENGyel – BENCZES – NAGY A GLOBÁLIS ÉS REGIONÁLIS INTEGRÁCIÓ GAZDASÁGTANA - 1. „KLASSZIKUS” VÁMUNIÓ-ELMÉLETEK: PIACI ELŐNYÖK ÉS HÁTRÁNYOK - MeRSZ (2025. 07. 07.)

73 HALMAI (2020) i. m. 31–37.

74 HALMAI Krízis és növekedés az Európai Unióban - 2.2.1. A vámunió hatásai: kereskedelemteremtés és kereskedelemterelés - MeRSZ (2025. 07. 07.)

75 Ezt később Wonnacott és Wonnacott 1981-ben, majd őket El-Agraa és Jones 2000-ben bírálták. HALMAI Krízis és növekedés az Európai Unióban - 2.2.1. A vámunió hatásai: kereskedelemteremtés és kereskedelemterelés - MeRSZ (2025. 07. 07.)

76 KENDE (2015) i. m. 81. vö. CSÜRÖS i. m. 56.

volt az egyik kritikus Viner elméletével szemben, aki a vámunió fogalmába beleértette a kereskedelem bővülés és -szűkülés folyamatát is, és bevezette az ár rugalmasságot.⁷⁷ Ő volt az első, aki komplexen, összehatásaiban kísérlete meg a vámunió hatásait kvantifikálni, bevezette a termelési és a fogyasztási hatások megkülönböztetését.⁷⁸ Azt is figyelembe vette, hogy a világpiaci árakat is befolyásolja a vámunió,⁷⁹ a gazdasági szereplők közötti árversenynek ugyanis árcsökkentő hatása van. Csűrös ezt annyiban egészítette ki,⁸⁰ hogy más termékek fogyasztása is megtakarítást eredményezhet, nemcsak az import áruk iránti kereslet növekedésben csapódhat le a jövedelem megtakarítás. Ellenkező esetben jövedelemcsökkentés miatt kereskedelem szűkülés valósul meg.

Ezekből az elméleti alapokból⁸¹ azt lehet megállapítani, hogy egy vámunió annál hasznosabb, minél nagyobb a területe, minél magasabb vámokat törölnek el egymás között a résztvevők és minél kisebb a külső határ, emellett hasznos az is, ha a szomszédos országokban rivális párhuzamos kapacitások vannak. Figyelembe kell venni továbbá azt, hogy minél közelebb van egy másik tagállam, a szállítási költségek összege annál inkább csökken, mely szintén a hasznossági kérdés egyik befolyásoló tényezője.

4.2. A dinamikus elmélet

A klasszikus vámunióelméletekre vonatkozó alapvető kritika azok statikussága volt, mivel az érintett termelők változatlan költség szintjét feltételezték.⁸² Ezzel szemben a dinamikus elméletek a hatékonyság növelésének a forrásait sokkal szélesebben közelítik meg,⁸³ és ahogy arra Csűrös is rámutatott, az eddigi megközelítések az érintett termelők változatlan költség szintjét fel-

77 HALMAI Krízis és növekedés az Európai Unióban - 2.2.1. A vámunió hatásai: kereskedelemteremtés és kereskedelemterelés - MeRSZ (2025. 07. 07.)

78 PALÁNKAI /KENGyel /BENCZES /NAGY A GLOBÁLIS ÉS REGIONÁLIS INTEGRÁCIÓ GAZDASÁGTANA - 1. „KLASSZIKUS” VÁMUNIÓ-ELMÉLETEK: PIACI ELŐNYÖK ÉS HÁTRÁNYOK - MERSZ (2025. 07. 07.)

79 LYONS i. m. 8–9.

80 CSÜRÖS i. m. 57.

81 KENDE (2015) i. m. 81. vö. PALÁNKAI /KENGyel /BENCZES /NAGY A globális és regionális integráció gazdaságtana - 5. A vámunió-elméletek „dinamikus” felfogásai - MeRSZ (2025. 07. 07.)

82 NAGY/KUTASI Gazdaságdiplomácia - 4.4.1. Vámunió-elméletek - MeRSZ (2025. 07. 07.) vö. HALMAI www.mersz.hu Krízis és növekedés az Európai Unióban - 2.2.2. Dinamikus hatások - MeRSZ (2025. 07. 07.)

83 HALMAI (2020) i. m. 31.

tételezik.⁸⁴ A dinamikus elméletek szerint a vámunió hatására a piacokon strukturális változások következnek be, megnő a piac mérete, így lehetőség nyílik a termelés optimalizálására és a méretgazdaságossági előnyök kihasználására.⁸⁵ A költségcsökkentés már önmagában ellensúlyozhatja a kereskedelemeltérítés negatív hatásait. A nagyobb vállalatméret komoly beruházásokra ad lehetőséget, ugyanakkor a biztonságot nyújtó vámok eltűnésével a verseny élesebbé válik, ami hatékonyságnövelő tényező.⁸⁶

Halmai a dinamikus hatások tekintetében Balassa Béla megállapításaira utalva kiemeli, hogy azok révén az integráció hatással lehet a résztvevő országok gazdasági növekedésére és ütemére. A kevésbé hatékony termelők nem lépnek vissza automatikusan a hatékonyabbak javára, hanem korszerűbb technikát alkalmaznak és racionálisabban gazdálkodnak, koncentrálják erőforrásaikat és így hatékonyabbá válnak. E megközelítés szerint a kereskedelemteremtés és -eltérítés, a termelési és fogyasztási hatások egybevetése nem elegendő a hatások reális felméréséhez.⁸⁷

Csűrös kiemelte, hogy a dinamikus felfogással szemben is több kritikai észrevétel született, hiszen a tökéletes verseny előtti feltevésre alapozott felfogás a valóságban megcáfolható, mivel a gazdasági erőfölényben lévő piaci szereplők a vámunió keretében tovább növelhetik piaci előnyüket és gyengíthetik a versenyhelyzetet. A piaci magatartásokat egyéb állami beavatkozások és a tagállamok egymáshoz való viszonyított gazdasági fejlettsége is befolyásolhatja.⁸⁸

Összességében a szabadkereskedelmi övezet és a vámunió klasszikus elmélete alapvetően azzal a kérdéssel foglalkozott, hogy milyen hatással van az integráció a kereskedelemre. A klasszikus vámunióelmélet azonban nem tudta kiszűrni a tehercsökkenés hatásait a többi ható tényezők közül és nem volt képes az integráció szélesebb hatásainak azonosítására.⁸⁹ A gazdasági integráció teljes kiépítése, az előnyök kihasználása, a nemzetközi tényezők a közös piac négy szabadságra épülő modelljében meghatározó

84 CSÚRÖS i. m. 57.

85 PALÁNKAI – KENGyel – BENCZES – NAGY A GLOBÁLIS ÉS REGIONÁLIS INTEGRÁCIÓ GAZDASÁGTANA - 5. A VÁMUNIÓ-ELMÉLETEK „DINAMIKUS” FELFOGÁSAI - MERSZ (2025. 07. 07.)

86 KENDE (2015) i. m. 80. vö. PALÁNKAI – KENGyel – BENCZES – NAGY A GLOBÁLIS ÉS REGIONÁLIS INTEGRÁCIÓ GAZDASÁGTANA - 4. A NYERESÉGEK ÉS VESZTESÉGEK Néhány meghatározó tényezője - MERSZ (2025. 07. 07.)

87 HALMAI (2020) i. m. 32.

88 CSÚRÖS i. m. 58.

89 HALMAI (2020) i. m. 34.

jelentőségűek.⁹⁰ Abban minden szerző egyetért, hogy a klasszikus, statikus vámunióelméletek nem voltak integrációt pártolók, a dinamikus felfogás hívei a vámunió fontosságát hangsúlyozták.

Jóllehet a statikus és a dinamikus megközelítések eltérő következtetésre jutnak, mégsem mondanak egymásnak ellent, a különbség ugyanis abból adódik, hogy időben kibontakozhatnak olyan hatások is, amelyek rövid távon és konstans költségszint mellett még nem jelentkeznek⁹¹ (pl. méretgazdasági előny, versenyhatás, műszaki haladás).⁹²

4.3. Egyéb vámunió-elméletek

Egyes szerzők szerint, ha a vámuniót körülvevő külső vám arra kényszeríti a tagokat, hogy vámjaikat úgy igazítsák ki, hogy a nem tagokkal folytatott nettó kereskedelmi mennyiség és összetétel állandó maradjon, akkor az Unión belüli jövedelemforgások fogják biztosítani, hogy ne legyen az Unió tagja rosszabb helyzetben, mint a vámunió előtt volt,⁹³ ezt hívják Kemp–Vanek–Ohyama–Wan vámuniónak.⁹⁴

Dennis Swann 2000-ben mindezen elméleteken továbblépett, és négy állítást azonosított azzal kapcsolatban, hogy mikor éri meg vámunióba lépni: állítása szerint a vámuniók nagyobb valószínűséggel előnyösek, ha gazdaságaik versenyképesek, de potenciálisan kiegészítik egymást; minél magasabbak az unió előtti vámok, annál nagyobb előnyöket hozhat a vámunió; minél alacsonyabb a közös külső vám, annál nagyobb a vámunió termelési hatása; végül minél nagyobb az unió, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy a kereskedelemteremtés meghaladja a kereskedelemeltérítést. Lyons szerint ehhez hozzáadható egy ötödik állítás is: a vámunióknak sokkal nagyobb kedvező hatásuk lehet a tagok közötti kereskedelem növelésére, mint a kétoldalú szabadkereskedelmi megállapo-

90 HALMAI (2020) i. m. 37.

91 KOLLÁRIK i. m. 45.

92 PALÁNKAI – KENGyel – BENCZES – NAGY A GLOBÁLIS ÉS REGIONÁLIS INTEGRÁCIÓ GAZDASÁGTANA - 11. AZ INTEGRÁCIÓS HATÁSOK MÉRÉSE – A VÁMUNIÓ-ELMÉLETEKEN TÚL - MERSZ (2025. 07. 07.)

93 LYONS i. m. 8–9.

94 Fordítás tőlem: „..., hogy ha két vagy több ország vámuniót hoz létre úgy, hogy a közös külső vámtarifa révén befagyasztja nettó külkereskedelmi vektorát, és megszünteti a belső kereskedelmi akadályokat, akkor az unió egésze és a világ többi része nem kerülhet rosszabb helyzetbe, mint korábban.” PANAGARIYA, Arvind – KRISHNA, Pravin: *On necessarily welfare-enhancing free trade areas*. <https://sais.jhu.edu/sites/default/files/JIE-PTAs-Published.pdf> (2025. 06. 16.)

dássoknak, ezért az EU vámunióját Lyons szerint sikeresnek tekinthetjük.⁹⁵

A származási szabályok ugyan még nem képezték a Kemp – Vanek – Ohyama – Wan elemzés részét, de egy 2001-es elemzés kimutatta, hogy amennyiben nem engedik meg a kereskedelem eltérítését, a származási szabályok csak annyit változtatnak a tételen, hogy az unión belül előállított árukkal – legyenek azok végtermékek vagy köztes termékek – szabadon lehet kereskedni.⁹⁶

5. Az uniós vámjog

5.1. A vámjog kapcsolata más jogágakhoz

Ahogy arra Lyons⁹⁷ is rámutatott, a vámjogot nem lehet tisztán uniós vagy fiskális kérdésnek tekinteni. A vámjog, valamint a kereskedelmi és fejlesztéspolitikai közötti szoros kapcsolat bizonyítja, hogy az áruk tarifális besorolásának még egy kisebb jelentőségű módosítása is egy összetett nemzetközi kérdés, ezért a vámjogot a legtágabb kontextusban, mindenekelőtt történelmi, gazdasági és politikai szempontból, valamint az exportálók és importálók szempontjából kell vizsgálni. A modern jogrendszerben a vámjogot átfogó, de a szabályozás sajátos tárgya miatt mégis különálló jogágnak tekintik.

A vámjogot fogalmilag legtöbbször a kereskedelmi jog ágaként jellemzik mint a vámigazgatás szervezetére és eljárásrendjére, fizetési kötelezettség megállapítására és annak beszedésére vonatkozó jogi normák összességét. A jog azon ága, amely a vámhatóság és az áruik behozatalával és kivitelével kapcsolatos tevékenységük során azzal kapcsolatba kerülő gazdasági szereplők kapcsolatának meghatározását célozza. Ebbe beletartozik a vámok beszedése, valamint a vám- és gazdaságpolitikai intézkedések alkalmazása.⁹⁸ A vámjog értelmezése során nemcsak a vámjogra érvényes jogi elveket, hanem az általános jogi elveket is alkalmazni kell (az alapvető jogok, hatékonyság, egyenértékűség, arányosság, bizalomvédelem, jogbiztonság, egyenlő bánásmód elve, jogalap nélküli gazdagodás, *vis maior*).⁹⁹ Gazdasági dimenzióban felöleli a vámeljárásokat, a felfüggesztő eljárásokat, a kereskedelmi védelmi mechanizmusokat; deklaratív dimenziójában meghatározza a belépési és kilépési vámarú nyilatkozatokban

95 LYONS i. m. 16–17.

96 PANAGARIYA/KRISHNA i. m. 353.

97 LYONS i. m. 1–6.

98 RIJO i. m. 1–8.

99 LYONS i. m. 110–112.

alkalmazandó szabályokat, az áruk leírását és kódolását, továbbá az általános értelmezési szabályokat.¹⁰⁰

A vámok beszedése miatt történetisége szempontjából az adójog egyik ágához kapcsolódik, megállapítja a fizetendő adókat és pénzbeli terheket, valamint szabályozza azok végrehajthatóságát, megfizetését vagy visszafizetését, elfogadja az importárúk vámértékének kiszámítására vonatkozó szabályokat, valamint az áruk származására vonatkozó kritériumokat, azaz adózási célokat szolgál. A gazdasági integráció a vámjog adózási dimenzióján már túlmutat, ahogy arra Armella is rámutatott, a globalizáció, amelyet ő harmadik ipari forradalomnak nevez, hatással van a piaci viszonyokra, megszűnnek a gazdasági, termelési és piaci határok, ami a fizikai erőforrások, az egyének, a tőke és a vállalkozói tevékenységek magasfokú mobilitásához vezet, amely pedig nagyfokú kölcsönös függőséget teremt a gazdasági jelenségek és a termelési modellek között. Az új piacok és lehetőségek egyre szélesebb lehetőséget nyújtanak a vállalatok számára és növelik a verseny dinamikáját is.¹⁰¹

A vámjog kapcsolatban van az alkotmányjoggal, ami ugyanis a vámhatóságok szervezeti felépítését és az amögött szabályozott eljárási jogot illeti, az szorosan kapcsolódik – akár a tagállami alkotmányokban, akár uniós szinten a Chartában biztosított – egyes jogokhoz (jogállamiság, jogbiztonság, észszerűség, méltányosság, egyenlőség, a tisztességes hatósági eljáráshoz fűződő jogok, jogorvoslati jog).¹⁰² Fontos kiemelni azt is, hogy a tagállami vámügyi szabályozások során biztosítani kell az uniós vámjogszabályok alkalmazásának megfelelő koordinációját is. Ennek során pedig az Európai Unió Bírósága által lefektetett elvek mentén (pl. adósemlegeség, egyenértékűség elve, jogérvényesítés ténylegessége) kell a vámjogszabályokat értelmezni és alkalmazni. Deák szerint „bár az alkotmányos adójog szokatlan kifejezés,”¹⁰³ mégis felmerülnek alkotmányjogi kérdések, alkotmányos jelentősége van a legalitásnak és a méltányosság elvének.¹⁰⁴

A vámmal összefüggésben elkövetett jogellenes cselekményekre meghatározott szankciók miatt a vámjog kapcsolatban van a büntetőjoggal és szabálysértési joggal (költségvetési csalás, vámszabálysértés, csempészet), továbbá a közigazgatási joggal (vámhiányos vámbírság) is.

100 RIJO i. m. 1–8.

101 ARMELLA, Sara: *EU Customs Code*. Milan, Bocconi University Press, 2017, 1–21.

102 DEÁK Dániel: *Alkotmány és adójog*. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, 2016, 53–70.

103 DEÁK i. m. 47.

104 DEÁK i. m. 33.

A vámjog nemzetközi aspektusát a nemzetközi szerződések és az uniós *acquis communautaire* jelentik, de az uniós jog több mint egy kapcsolat, mivel maga az uniós jog az európai integrációs folyamat részeként szabályozza a tagállamok vámjogi szabályait, az Európai Unió Bírósága döntései, továbbá az Európai Unió működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) biztosítják¹⁰⁵ az uniós *acquis* közvetlen hatályát.

A vámjog alkalmazása során felmerül a hozzáadottérték-adó (a továbbiakban: héa)¹⁰⁶ alkalmazásának a kérdése is. A héa nem behozatali vám, mégis az import után felszámított héa és a vám hasonló jellemzőkkel rendelkeznek, mivel az áruk Európai Unióba történő behozatalából, majd a termékek forgalmazásából erednek. Továbbá ezt a párhuzamos jelleget megerősíti az adóköteles esemény és a héa-kötelezettség időpontjának összekapcsolása a vámkötelezettséggel. A vám és a héa közötti szoros kapcsolat ellenére jelentős különbségek vannak közöttük, pl. a vám olyan kötelezettséggel kapcsolatos, amelyet az átlépendő uniós vámterület határai és az áruk fizikai jellemzői rónak, ezzel szemben a héát a személyek (társaságok) közötti értékesítésre vetik ki, és az uniós vámterület határa nem feltétlenül elvárt körülmény a kötelezettség felmerülésekor, továbbá a héa és a vám beszedésére vonatkozó hatósági hatáskör egyes tagállamoknál különálló lehet. Ezen különbségektől eltekintve tény, hogy a vámnak fontos kapcsolata van a héa kapcsán az EUMSZ belső adózásra vonatkozó rendelkezéseivel. Nem elhanyagolható az sem, hogy a héa alapja – bizonyos kivételtől eltekintve – az áruk vámértéke.¹⁰⁷

A vámjog valójában a közjog egyik ága. A külkereskedelem és az azzal összefüggésben folytatott vámpolitika fontos eleme az egyes országok gazdaság- és kereskedelempolitikájának. A vámrendszer keretet biztosít egy adott állam társadalmi és gazdasági céljainak megvalósításához, amely célokat egy elfogadott vámpolitikán keresztül valósítják meg. Az állam feladata, hogy olyan hatósági intézkedéseket hozzon létre, amelynek célja az állampolgárok védelme és a területi integritásnak a megőrzése, az állam kötelessége felügyelni a határokat, elősegíteni az adók beszedését, ellenőrizni az áruk belépését és kilépését.¹⁰⁸ Ahogy arra Izdebski is rámutatott, a vámpolitika az illetékes közigazgatási szervek azon tevékenységét jelenti, amelyek a meglévő vámrendszer keretében a külkereskedelemmel kap-

105 28. cikk (1) bekezdése, 207. cikk (1) bekezdése.

106 Lásd többek között a közös hozzáadottértékadó-rendszerről (2006. november 28.) szóló 2006/112/EK tanácsi irányelv 30. cikke, 201–202. cikkeit.

107 LYONS i. m. 51–56.

108 RIJO i. m. 1–8.

csolatos közcélokot követik. A vámrendszer ezzel szemben meghatározott jogi és közigazgatási intézményeket és eszközöket foglal magában, amelyek célja, hogy a vámjogszabályok – azaz a vámjog – alapján végrehajtott meghatározott vámpolitikát szolgálják. A jogviszonyok szabályozásának módszere egyértelműen a közjog területére mutat¹⁰⁹ (pl. hatósági eljárások, alapvető fogalmak, jogok és kötelezettségek, a vámhatóság hatósági döntései, tilalmak és büntetések rendszere, valamint a jogorvoslati rendszer).

A közjogi szemléleten túl uralkodik egy olyan tudományos szemlélet, mely szerint a vámjog valójában a gazdasági hatásokra összeponstosít, ugyanis egy gazdasági szereplő számára egy vonzó vámösszeg vagy valamilyen gazdasági előny a másik gazdasági szereplővel szemben versenyelőnyhöz juttathatja, melyet a dömpingvám vagy az állami támogatások is erősítenek.¹¹⁰ Gazdasági értelemben ugyan a vámhatóságok és az adóalanyok közötti jogi kapcsolatra mutat, de a klasszikus fiskális felfogáson alapuló felfogással szemben fogalma ma már eltolódott az emberi egészség, a növényvédelem és az állategészségügy, az élet védelme, valamint a művészeti és történelmi, kulturális örökség megőrzése, a nemzetközi kereskedelem védelme, a biztonság elleni védekezés és a szellemi tulajdon védelme felé.¹¹¹

A vámjog valójában saját jogi alakzatokkal, elvekkel rendelkezik, olyan jogi szabályok összessége, amely a fentiekben részletezett célok megvalósítása okán valójában a közjoghoz kapcsolódik, miközben más jogterületektől eltérő jogi szókinccsel rendelkezik, de általános jog- és alapelveket is alkalmaz.

5.2. Az uniós vámjog jellemzői

A vámok az uniós rendszerben központi szerepet játszanak, a tagállamok közös uniós szabályok alapján vetik ki és szedik be, az EU saját forrásait alkotják,¹¹² amelyet az Európai Unió véglegesen és közvetlenül kezel anélkül, hogy a tagállami hatóságoknak további pénzeszközöket kellene elkülöní-

109 IZDEBSKI, Jan: *IT Reform of the European Union Customs System and Customs Administration*. https://www.researchgate.net/publication/388291397_IT_Reform_of_the_European_Union_Customs_System_and_Customs_Administration (2025. 04. 30.)

110 RIJO i. m. 1–8.

111 LYONS i. m. 110–112.

112 A saját források jelentik az EU költségvetésének finanszírozásának egyedüli forrását az EUMSZ 311. cikke szerint.

teniük,¹¹³ miközben a tagállamok által a beszedési költségek fedezésére 25% visszatartható.¹¹⁴

A vámjog az unió miatt ma már túlnyomórészt nemzetek feletti szabályozásokból áll, és csak kis része származik nemzeti jogforrásokból (különösen a szervezeti, igazgatási aktusok szabályozása, a vámkötelezettségek megsértése esetén alkalmazó büntetőjogi és igazgatási szankciók szabályozása miatt). Ahogyan arra Armella rámutatott, több ország eltérően járt el az uniós szabályok nemzeti szabályokba átültetése kapcsán,¹¹⁵ míg Németország például hatályon kívül helyezte saját nemzeti vámszabályait, addig Franciaország és Belgium a saját jogszabályait megtartotta, melyben kimondta az EU jogszabályok elsőbbségét. Olaszország is megtartotta saját jogszabályait, független attól, hogy azok már elavultak. Amely tagállamok nem dolgozták át saját jogszabályaikat, ott a jogalkalmazók és az Európai Unió Bíróságának jogértelmezése kiemelt szerepet kap.¹¹⁶

Az uniós vámjogi szabályozás közvetlenül alkalmazandó, de egyes eljárási (például jogszabályok megsértése kapcsán kiszabható büntetés jellege vagy például a hatóság indokolási kötelezettségének megsértése) kérdések tekintetében fennmarad a nemzeti szabályozás. A modern vámjogi szabályozásnak három pillére van.¹¹⁷ A szabályozás rendszere a Római Szerződésből indul ki,¹¹⁸ ezt meghaladóan irányadó rá az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés.¹¹⁹ A szabályozás második elemét a rendeletek (amelyek jellemzője azok közvetlen alkalmazhatósága, azaz tagállami önálló szabályozás tárgyai nem lehetnek),¹²⁰ a Vámkódex, a Vám- és

113 ARMELLA i. m. 63.

114 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/27/az-unio-bevetelei> (2025. 07. 07.)

115 Magyarország megtartotta a nemzeti jogszabályt, amely az uniós rendeleten alapul (az uniós vámjog végrehajtásáról szóló 2017. évi CLII. törvény, valamint a vámtarifáról szóló 1995. évi CI. törvény).

116 ARMELLA i. m. 30–38.

117 VALANTIEJUS, Gediminas: *Conflicts of international and national customs law: The example of the Republic of Lithuania*. https://www.researchgate.net/publication/341586880_Conflicts_of_international_and_national_customs_law_with_EU_customs_law_the_example_of_the_Republic_of_Lithuania. 30. (2024. 08. 27.)

118 BÉKÉS – HALÁSZ i. m. 96–100.

119 Az EUMSZ 28-37. cikkei (árúk szabad mozgása, vámunió, vámok és mennyiségi korlátozások tilalma).

120 A Tanács 1186/2009/EK rendelete a vámmentességek közösségi rendszerének létrehozásáról (Vámmentességi Rendelet).

Statistikai Nomenklátúra rendelet,¹²¹ a nemzetközi szerződések¹²² jelentik, emellett kiemelt hangsúlyt kap a bírói joggyakorlat.¹²³ A közvetett adók¹²⁴ területén a nemzeti jogalkotók szabadsága nagy mértékben korlátozott, a vámunió területén azonban rendeleti szabályozás van, így a tagállamoknak azt kötelezően alkalmazniuk kell, de mivel nem dolgozták ki a vámokkal egyenértékű díjak tilalmával¹²⁵ és az azok alóli kivételekkel, a diszkriminatív adóztatással, valamint a mennyiségi korlátozással¹²⁶ és azokkal azonos hatású intézkedések¹²⁷ tilalmával kapcsolatos részletes szabályokat,¹²⁸ ezért az EUB jogértelmezése fejlesztette ki az irányadó gyakorlatot,¹²⁹ mivel az áruk kereskedelmével kapcsolatosan a jogalkalmazás során több olyan kérdés is felmerült, amelyek közvetlenül vagy közvetetten érintették a tagállamokat.¹³⁰ Tagállami és uniós szinten fennálló konfliktust az EU jog elsődlegességének elve oldotta fel. A szabályozás harmadik elemét pedig azok a tagállami jogforrások alkotják, amelyek az uniós szabályozás felhatalmazása alapján kerülnek kiadásra.

121 A vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról szóló Tanács 26558/87/EGK rendelete (1987. 07. 23.)

122 Az 1947. évi GATT Egyezmény (Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény), valamint az azt felváltó WTO Egyezmény (Világkereskedelmi Egyezmény), továbbá egyes országokkal (vagy térségekkel) kötött nemzetközi szerződések.

123 HALUSTYIK Anna: *Pénzügyi jog II.* Budapest, Pázmány Press, 2016, 350–352.

124 A hozzáadottérték-adó és az alkoholra, a dohányra és az energiára kivetett jövedéki adó.

125 Bármilyen vagyoni természetű teher, amelyet egyoldalúan, a határ átlépésének tényénél fogva vetnek ki a hazai, illetve külföldi termékekre. CSÚRÖS i. m. 64–65.

126 Olyan intézkedések, amelyek a körülményektől függően teljesen vagy részlegesen korlátozzák az áruk importját, exportját vagy tranzitját. CSÚRÖS i. m. 65.

127 Tagállamok tiltó, korlátozó, kötelezettséget előíró normái, gyakorlata. CSÚRÖS i. m. 65.

128 Az EU vámuniójának szabályait az uniós elsődleges és másodlagos joga, és az EUB joggyakorlata és a tagállami jogszabályok, valamint harmadik tagállamokkal kötött megállapodások szabályozzák.

129 CSÚRÖS i. m. 60.

130 SZENDI Antal: *Az Európai Unió Bíróság bemutatása néhány vámjogi ítélet elemzésén keresztül*. https://real.mtak.hu/110150/1/13_Szendi_Antal_Az_Europai_Birosag_bemutatasa.pdf (2024. 09. 05.)

6. A vámunió dilemmái, nehézségei és jövője

Szendi úgy kezdte tanulmányát, hogy 2016. május elseje kiemelkedő dátum az Európai Unió vámhatóságai számára¹³¹ hiszen ekkor lépett hatályba az Uniós Vámkódex (azzal a céllal, hogy a vámeljárásokat elektronizálja és az információcserét megteremtse) és annak végrehajtási rendeletei,¹³² ezt követően több rendeletet,¹³³ illetve különrendeletet is alkottak a vámentességre.¹³⁴

Rogmann tanulmányában emlékeztetett, hogy a 2018-as év volt a vámunió, 'a béke eszköze', megszületésének ötvenedik évfordulója. Amíg azonban a negyvenedik évfordulót igen, addig a fél évszázados jubileumot nem tartották ünneplésre méltó eseménynek. Rogmann szerint ennek az lehet az indoka, hogy az Egyesült Királyság kilépett a vámunióból. A vámunió az elmúlt ötven év távlatából mégsem teljesedett még ki, hiszen folyamatosan alkalmazkodnia kell a világkereskedelem változásaihoz, miközben a Vámkódex létrehozásának a célja a vámunió modernizálása volt.¹³⁵

Hiába azonban a szabályozottság, a nemzetközi szerződések és a tagállami szabályozók, a nemzetközi kereskedőknek minden alkalommal meg kell küzdeniük a nyelvi korlátok átlépésének nehézségével is, még akkor is, ha épp ennek elkerülése végett fogadtak el nemzetközileg elismert tarifálási kódokat. Ehhez hozzá kell adni a nemzetközi kereskedelem fokozódásával és a belső piac kiteljesedésével a biztonságra és a védelemre való jogos igényt, amely miatt a külső határokon idővel megváltozott a vámhatóság szerepe, jóval korszerűbben és egyszerűbben kell eljárniuk, fel kell hasz-

131 SZENDI Antal: Új szelek az Európai Unió vámjogi szabályozásában. *Gazdaság és Jog*, 2016/6, 18–21.

132 Az Uniós Vámkódex létrehozásáról szóló 952/2013/EU Európai Parlament és a Tanács rendelete (2013. október 9.), az Uniós Vámkódex létrehozásáról szóló 952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló a Bizottság 2015/2447 (2015. november 24.) végrehajtási rendelete, a 952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek az Uniós Vámkódex egyes rendelkezéseire vonatkozó részletes szabályok tekintetében történő kiegészítéséről szóló a Bizottság 2015/2446 (2015. 07. 28.) felhatalmazáson alapuló rendelete.

133 SUBA László – SZENDI Antal: *Az uniós vámjog vázlata*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018, 13–14.

134 A vámentességek közösségi rendszerének létrehozásáról szóló 1186/2009/EK tanácsi rendelet.

135 ROGGMANN i. m. 233.

nálniuk a technológiát.¹³⁶ Ahogy arra Schippers is rámutatott, az EU legnagyobb vívmányai közé az egy külső határ, az egy közös vámtarifa és a közös jogszabályi keretek¹³⁷ tartoznak, ez azonban még nem elegendő. Az elmúlt évtizedekben ugyan radikális átalakulás történt a vámjog és a vámhatóság szerepében, pl. a múltban a nyomtatványokat kézzel kellett kitölteni, de a globalizációból eredő hatalmas nyomás és az információs technológia bevezetése miatt át kellett térni az elektronikus eljárásra, miközben a tagállamok és az EU pénzügyi érdekeinek védelme miatt kifinomultabb és célirányosabb ellenőrzési stratégiákat kell alkalmazni. A vámhatóság feladatai közé tartozik a tisztességtelen és az illegális kereskedelemmel szemben az Unió és a tagállamok pénzügyi érdekeinek és az Unió lakosainak biztonságának a védelme, a környezetvédelem, valamint a vámellenőrzések és a jogszerű kereskedelem elősegítése közötti egyensúly fenntartása. Már nem az adókötelezettség betartásának biztosítása a fő szempont, hanem a szellemi tulajdon megsértése és a bűnözés, a terrorizmus, az illegális tevékenységek elleni küzdelem vált elsődleges feladattá, ahogy a környezet, a történelem és a művészet öröksége, a fogyasztók biztonsága és a veszélyeztetett fajok védelme.¹³⁸ Egyértelmű, hogy a feladatok megnövekedésével és a tudomány fejlődésével az Unió vámuniójának is egyre inkább alkalmazkodnia kellett, és ennek a folyamatnak az erősödése várható a jövőben is.

Az Európai Unió vámrendszere jelenleg számos alapvető problémával küzd, ahogy arra Izdebski is rámutatott, az elektronikus kereskedelem hatalmas növekedésével és az egyre több uniós szabványnak való megfeleléssel együtt járnak a manipulált vámértéknyilatkozatok, amelyek egyre nagyobb nyomást gyakorolnak a vámhatóságokra, a digitalizáció egyenlőtlen szintje is terheli a rendszert, a tagállami vámhatóságok közötti koordináció sem optimális, ami magas adminisztratív megfelelési költségeket ró a kereskedőkre, a bűnözőknek pedig lehetőséget ad a csalásra, amely párosul a bevallások pontatlanságával, a módosított vámérték-összegekkel és a hamisított árukkal, a származási szabályok kijátszásával. Ezért a legsürgősebb kérdés egy egységes uniós digitális rendszer létrehozása, amely egységesíti a külkereskedelmi árukereskedelemmel kapcsolatos igazgatási feladatokat az Európai Unió összes tagállamában.¹³⁹

136 RIJO i. m. 90–91.

137 Martin SCHIPPERS: *The Union Customs Code*. In: TERRA, Ben J. M. – WATTEL, Peter J. (eds.): *European Tax Law, Seventh Edition, Volume II. Indirect Taxation*. Alphen aan den Rijn, Wolters Kluwer International, 2022, 1–7.

138 ARMELLA i. m. 67–72.

139 IZDEBSKI i. m. 226.

Acquah egy másik szempontot is fontosnak tart, szerinte ugyanis az EU-nak több éves akcióterv keretében kellene szabályozni a vámjogi ellenőrzéseket, és erősítenie kell az együttműködést a gazdasági szereplőkkel is.¹⁴⁰ Ha ugyanis a hatóság előre tervezi az ellenőrzéseket, a feladatok végrehajtását, akkor a kereskedőnek is előre kell terveznie pénzügyi feladatait, a vámáruk jogi sorsát. Ha nem teszi meg, akkor számolnia kell azzal a következménnyel, hogy esetleg több vámot fizet. A termék eredetének meghatározásához az adásvételi szerződések pontos feltételeinek meghatározása is nélkülözhetetlen, az ugyanis hatással van a termék üzleti értékére, ehhez a jogásztársadalomnak a vámjogra nyitottnak kell lennie, nem elég az egyes szerződéseket a bevált gyakorlat alapján megfogalmazni. Az egyre modernebb és összetettebb termékek megjelenésével és a vállalatok közötti kapcsoltsági viszony miatt az adójogban ismert transzferárazás kérdésének is egyre nagyobb szerepet kell kapnia, de ha egy kereskedő visszaél a vámjoggal, a vámhatóságoknak tudnia kell alkalmazni az ún. Halifax-tesztet is.¹⁴¹ Az egyes jogágak a vámjoggal még inkább össze fognak kapcsolódni a jövőben.

Ahogy pedig a csúcstechnológias termékek világpiacon kifejlesztése felgyorsul, az a vámjog területén (nem csak a vámérték, a vámáruk osztályozása, hanem a termék eredete kapcsán is) új és nehéz kérdéseket vet fel. Az eddig ismert Vámkódex túl bonyolult, nem követi le az új kihívásokat, nem egyértelmű sem a Vámkódex szakaszaival, sem a tarifálási kódokkal kapcsolatos jogértelmezés, sőt az tagállamonként eltérő problémákat vet fel, ezért a tagállami bíróságok rendszeresen igénylik az Európai Unió Bíróságának jogértelmezését.

Pauwelyn hangsúlyozta, hogy a közös vámjogi szabályok és hatóságok közti együttműködés mellett a közös IT programok létrehozása elengedhetetlen (pl. az adatbázisok frissítése, aktualizálása és a közös hozzáférés), emellett szükséges a büntetésekkel kapcsolatos közös szabályok kialakítása, végső soron pedig emberi, pénzügyi és technikai oldalról a hatékony források szerzése.¹⁴²

140 ACQUAH, Daniel: *Trends on the implementation of the EU Customs Regulation: for better or for worse?* https://www.researchgate.net/publication/283560868_Trends_on_the_implementation_of_the_EU_Customs_Regulation_for_better_or_for_worse (2024. 08. 27.)

141 A vámhatóságnak objektív körülmények feltárása alapján kell bizonyítania, hogy a visszaélés alapvető célja valamely vámjogszabály megsértésével az adóelőny megszerzése volt. C-255/02.

142 PAUWELYN, Joost: *Twenty-first century customs fraud: how to effectively enforce*

Szükséges tehát egy olyan geopolitikai vámuniót megalkotni, amely jobban képes megvédeni az EU és tagállamainak pénzügyi érdekeit, valamint az EU biztonsági, védelmi, egészségügyi, gazdasági vagy környezeti érdekeit és értékeit, koordinálni a kereskedelmi korlátozásokat, és alakítani a nemzetközi vámügyi együttműködést az EU vámhatóságának központi szintjén történő kompetencia és szakértelem összevonása révén.¹⁴³ Egy agilis és jövőbiztos vámunió rugalmasan tud alkalmazkodni egy zöld és digitális világhoz, melyhez elengedhetetlen a ma már tíz éves Vámkódex megreformálása, és nem pedig annak foltozása. A végső célul kell kitűzni egy új, minden tagállamban harmonizált működési eljárásokkal és ellenőrzési módszerekkel rendelkező rendszer bevezetését, amelyben egy megbízható kereskedő joggal bízhat a vámhatóság eljárásában és abban, hogy a szabályokat minden fél betartja. A vámunió szilárd alapnak bizonyul, amelyre építeni lehet, továbbra is nagy a költségvetési jelentősége uniós szinten, és a globális kereskedelem szempontjából sem lehet alábecsülni.¹⁴⁴

Mindezeket, valamint a közelmúlt történéseit, a válságsorozatok és a járványok hatásait¹⁴⁵ észelve az Európai Bizottság 2025. június 24-én¹⁴⁶ bemutatta az Uniós Vámkódex és az Európai Uniós Vámhatóság létrehozásáról, valamint a 952/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló javaslatát, valamint részleges felhatalmazást adott az Európai Parlamenttel folytatandó tárgyalásokra, amely az uniós vámrendszer mélyreható átalakítását célozza. A fő cél az, hogy a Vámkódex alkalmazkodjon a globalizáció, az e-kereskedelem és a digitális gazdaság kihívásaihoz, miközben

EU sustainability requirements on imports <https://academic.oup.com/jiel/article/27/2/203/7666259> (2024. 08. 27.)

143 ARMELLA i. m. 67–71.

144 LYONS i. m. 567–572.

145 A megerősödött protekcionizmus, USA és EU közötti kapcsolat megváltozása, Oroszország háborúja miatti energiasokk és erőforrás-függetlenség szükségessége, kínai terjeszkedés kereskedelempolitikai hatásai, továbbá a környezetvédelem és fenntarthatóság egyre erősödő igénye. Szűcs Tamás: *Bevezetés: Az uniós politikák általános jellemzői és fejlődési tendenciái*. In: KENDE Tamás: *Bevezetés az Európai Unió Politikáiba*. Budapest, ORAC Kiadó, 2025, 39–40.

146 <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2025/06/27/eu-customs-council-agrees-position-on-key-features-for-a-more-modern-efficient-and-secure-framework/#:~:text=Az%20%C3%BAj%20kereten%20bel%C3%BCI%20I%C3%A9t-rej%C3%B6n%20egy%20decentraliz%C3%A1lt%20uni%C3%B3s,sz%C3%A1mos%20ter%C3%BCIeten%20koordin%C3%A1lt%20fogja%20az%20EU%20v%C3%A1mu-ni%C3%B3j%C3%A1nak%20ir%C3%A1ny%C3%ADt%C3%A1s%C3%A1t.> (2025. 07. 15.)

hatékonyabban védi az unió pénzügyi érdekeit és biztonságát. A reform alapvetően fűződik egy új decentralizált vámügynökség – az uniós vámhatóság – létrehozásához, amelynek feladata a nemzeti vámhatóságoknak és kockázatkezelési munkájuk koordinálásának a támogatása, valamint az uniós vámügyi adatközpont kezelése lesz. Továbbá a reform célja egy egységes, uniós szintű online környezet – az uniós vámügyi adatközpont – létrehozása, amely központi informatikai platformként a vámhatóságokkal való kapcsolattartásra, valamint az adatintegritás, a nyomon követhetőség és a vámellenőrzések megerősítésére szolgál majd; emellett irányt mutat a fokozott vámügyi egyszerűsítések bevezetésére a legmegbízhatóbb gazdálkodók számára, akik így időt és pénzt takaríthatnak meg; és végül az e-kereskedelem tekintetében a gyorsan változó környezet realitásaihoz igazodó, modernebb megközelítés kialakítására.

7. Összefoglalás

Az Európai Unió vámuniója az integrációk egyik legsikeresebb példája, az európai politika számára több mint öt évtizede stabil alapot jelent. Vám szempontjából az Unióban nincs külön tagállam, a tagállamok egységes közös vámterülettel egy területként, egy 'országként' működnek, az egymás közötti áruforgalomban nem szednek vámot, harmadik országgal szemben egységesen lépnek fel. A vámrendszer jó működtetése azért is fontos, mert a kivetett vámok mértékétől függ az uniós költségvetési bevételi forrás, a vám emellett megfelelő eszköz arra, hogy az Európai Unió a vámterületükön kívül eső országokból származó áruk belföldi eladási árát, és ezzel a forgalmát befolyásolni tudja. Vámot ugyanis végleges jelleggel akkor kell megfizetni, ha az adott áru véglegesen az adott tagállamban marad. Ha a vámot teljes összegben és szabályszerűen megfizették, az áru belföldivé válik, uniós áru státuszt kap.¹⁴⁷

Az Európai Unióban az adózásról szóló viták mellett vagy helyett ma már a terrorizmus elleni küzdelem érezteti jelenlétét, a vámok kérdése fiskális szemléleten túl összetett nemzetközi politikai ügygé változott, ezért a vámjogi kérdések, közjogi és adójogi értelmezésen túl nemzetközi jogi jelleget is kaptak.¹⁴⁸ A belső piac hatékony kiteljesítése nagymértékben függ a tagállamok jogszabályi és közigazgatási rendelkezéseinek közelíté-

147 PAJOR Andrea – SZABÓ Andrea (szerk.): *Az adó- és vámhatósági ellenőrzések komplex rendszere*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2022, 56–57.

148 LYONS i. m. 1–2.

séről, ezért egyetlen dokumentumban, a Vámkódexben egységesítették a vámjog különböző rendelkezéseit, ez lett a közös kereskedelempolitika alapja is. A vámunióknak további fejlődéseken kell átmennie, mely elősegíti a csalás elleni küzdelmet és gyors vámeljáráásokat tesz lehetővé korszerű eszközök alkalmazásával.¹⁴⁹

A belső piac kiteljesedése, a nemzetközi kereskedelem és befektetés akadályainak csökkentése, valamint a fokozódó igény a biztonságra és a védelemre a közösség külső határain megváltoztatták a vámhatóságok szerepét. A tisztességes és nyitott kereskedelem alapvetően járul hozzá a közös kereskedelempolitikához. Figyelembe véve, hogy egy teljesen harmonizált jogterületről van szó, a harmonizációnak összhangban kell lennie minden egyes érintett területtel, a szellemi tulajdonjogon át a márkavédelemig, a fogyasztóvédelemig vagy akár a hamisítás elleni küzdelemig, az egyes jogterületeken ismert gyakorlat és elvek alkalmazásáig, azonban nem elhanyagolható faktor, hogy nem minden terület harmonizált, ezért jóval nehezebb a vámjog szempontjából releváns más jogági szabályokat átültetni. Amíg pedig nem alakul meg egy egységes uniós vámszerv, éppen az átfogó jogágak hatása miatt szükséges lenne a vámhatóságban dolgozók edukálását elősegíteni és egységesíteni.¹⁵⁰

Ahogy arra már Földes is rámutatott, a vámjognak vannak árnyoldalai is, ilyen a közforgalom ellenőrzésével járó áru- és személyforgalom 'zaklatása,' a vámfizetés kijátszására törekvő csempészet kifejlődése, a költséges vámigazgatási és kezelési apparátusok pénzügyi terhe, valamint a vég nélküli kazuisztika a vámtételek alkalmazása körül.¹⁵¹ Mégis elmondható, hogy az EU a világ egyik legnyitottabb gazdasága, a kereskedelempolitikája korszerűbbé, innovatívabbá és fenntarthatóbbá teszi a gazdaságot. Mindehhez azonban a közös vámjog továbbfejlesztése elengedhetetlen.

149 JOSÉ i. m. 33–37.

150 KENDE (2015) i. m. 90–93.

151 FÖLDES (1912) i. m. 298–299.

Glossa luridica

A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának állam- és jogtudományi folyóirata

Szerkesztési szabályok

A törzsszöveget Calibri betűtípussal, 12-es betűmérettel, normál sorközzel, nullás térközzel, bekezdés előtti és végi sorköz nélkül, sorkizárva kell írni.

Cím:

A CÍM VÉGIG KISKAPITÁLISSAL, KÖZÉPRE ZÁRT

Alcím normál szedéssel, középre zárt

ALATTA A SZERZŐ NEVE („DR.” VAGY MÁS ELŐTAG NÉLKÜL, KIVÉTEL AZ IFJ. STB.)
KISKAPITÁLISSAL, KÖZÉPRE ZÁRT

Szerző neve alatt titulusa és (zárójelben) intézménye kurziválva (vezetői megbízás nélkül)

Például:

ACTIO COLLECTIVA EUROPAE ANTE PORTAS

Európai kollektív igényérvényesítés a kapuk előtt

UDVARY SÁNDOR
egyetemi tanár (KRE ÁJK)

Absztrakt és kulcsszavak:

A címet és a szerző(k) nevét követően egy 8-10 soros, a tanulmány elkészítésének okait, a mű céljait, módszereit és eredményeit röviden összefoglaló absztraktot, valamint a tanulmányban használt legfontosabb fogalmakat és kifejezéseket rögzítő rövid felsorolást (kulcsszavak) is kérünk. A magyar változat mellett kérjük a tanulmány címének angol nyelvű változatát, valamint az absztrakt és kulcsszavak angol fordítását is.

A törzsszöveg tagolása:

A szöveg tagolása elsődlegesen **félkövér** szedésű és arab számozású fejezetcímekkel történik. Az esetleges további tagolás mélysége összesen legfeljebb négy egység lehet, azzal, hogy a második egység esetében a cím szintén **félkövér**, a harmadik egység esetében normál, míg a negyedik esetében *dőlt* szedésű.

Például:

1. A jog

1.1. A jog fogalmi elemei

1.1.1. Magatartásszabály

1.1.1.1. Tilalom

Az automatikus számozást kérjük kikapcsolni.

A bekezdéseket csak ENTER választja el, behúzás, tabulátor használata kerülendő. Amennyiben azonos bekezdésen belül szeretne új sort kezdeni, sortörés alkalmazandó (shift+enter). A bekezdések végső formájukat a tördelés során nyerik el.

A törzsszövegben a kiemelést a kurziválással lehet jelölni, minden más stílus (aláhúzás, **félkövér**, KISKAPITÁLIS) használata a törzsszövegen belül kerülendő.

Szakirodalmi hivatkozás:

A cikkben végjegyzet nem használható, kizárólag folyamatos (arab) számozású, 10-es betűméretű lábjegyzetek használhatók. A cikkhez irodalomjegyzék nem csatolható.

Könyv idézése:

SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISAL, utóneve normál betűvel: *Az idézett könyv teljes címe kurziválva* [Többkötetes mű esetén a teljes cím után zárójelben kell utalni a kötet számára római számmal (pl. I. kötet), szükség esetén annak címével.]. Megjelenés helye, kiadó neve, a megjelenés éve, oldalszám (bármilyen oldalra való további utalás, pl.: p., pp., o., old., oldal szövegszerű használata nélkül!).

Például: SZLADITS Károly: *Magyar Magánjog (I. kötet. Általános rész – Személyi Jog)*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1941, 271–273. Külföldi szerző esetén a szerző családi neve áll elől, ezt követi keresztnéve (utóneve). Ilyenkor a két név között vessző áll. Ha idegen nyelvű a kézirat, és magyar szerző magyar művére utal, a vezetéknev áll elől, majd vesszővel elválasztva jön a keresztnév. *Utóbbi három szabály a tanulmánykötetben, illetve folyóiratban megjelenő írásokra utalás esetén is irányadó.* A kiadás helye után szükség esetén a (kiadás országa) zárójelben megadható.

Például: JONES, Craig: *Theory of Class Actions*. Toronto (Canada), Irwin Law Inc., 2003, 14–15.

Az oldalszámok között nyitójel (–) használata szükséges.

Idézés tanulmánykötetben szereplő cikkből:

SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, keresztnéve normál betűvel: *Az idézett tanulmány teljes címe kurziválva.* In: A TANULMÁNYKÖTET SZERKESZTŐJÉNEK VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, utóneve normál betűvel (szerk.): *Tanulmánykötet címe normál betűvel.* Megjelenés helye, kiadó, a megjelenés éve, oldalszám.

Például: UDVARY Sándor: *Szenzorok mátrixában. Jogi aggályok a digitális világ felépítésében.* In: GYEKICZKY Tamás (szerk.): *Határtér: Digitális kihívások a jogban.* Budapest, Patrocinium Kiadó, 2021, 159–171.

Idegen nyelven megjelent mű esetén a szerkesztésre utalás is az adott nyelvhez igazodjon. Leggyakrabban: (ed.), (eds.), illetve (Hrsg.).

Cikk folyóiratból:

SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL, utóneve normál betűvel: *Az idézett cikk teljes címe („In” nélkül!). Folyóirat címe kurziválva,* a megjelenés éve/a folyóirat lapszáma, oldalszám. A megjelenés évét követően – tipikusan egyes nem magyar folyóiratok esetében – megadható az évfolyam- és lapszám is: év, évfolyam (lapszám) formában.

Például: ALEXANDER, Larry: *A unifying theory? Impossible.* *Denver University Law Review*, 1995/7, 1007–1010. vagy ALEXANDER, Larry: *A unifying theory? Impossible.* *Denver University Law Review*, 1995, 72 (7), 1007–1010.

A folyóiratok általánosan (esetleg hivatalosan) használt rövidítései a jegyzetekben nem használhatók. (pl. JTK a Jogtudományi Közlöny helyett nem lehet).

Internetes hivatkozás:

Az URL megjelölésével és a letöltés időpontjának megjelölésével történik a hivatkozás

Például: www.echr.coe.int/Convention/webConvenHUN.pdf (2016. 03. 17.)

Ismételt hivatkozás:

Már idézett műre hivatkozás: SZERZŐ VEZETÉKNEVE KISKAPITÁLISSAL i. m. + oldalszám

Például: VÉKÁS i. m. 233.

Ha már a szerző több művére történt hivatkozás, akkor a hivatkozott mű megjelenésének éve zárójelben kiegészíti az előbbi – pl. VÉKÁS (1994) i. m. 233.

Ha egy szerzőnek azonos évben több műve is megjelent, melyek hivatkozásra kerülnek, betűjellel teszünk különbséget (ezt az első, teljes hivatkozásnál már jelezni kell):

Így első alkalommal ALEXANDER, Larry: A unifying theory? Impossible. *Denver University Law Review*, 1995/7, 1007–1010. [a továbbiakban: ALEXANDER (1995a)]

Ezt követően ALEXANDER (1995a) i. m. 1008.

Ha a következő lábjegyzet ugyanabból a műből származik: Uo. 34.

Lábjegyzet mindig nagybetűvel kezdődik, a végén pont zárja le, vö., ld., pl. rövidítéseket használhatjuk (a nagybetűs kezdés és a ponttal való lezárás nem érvényesül internetes hivatkozásnál). Az op.cit., ibid., cf., e.g. és egyéb rövidítések a magyar nyelvű tanulmányokban kerülendők.

Idégen szöveg idézése:

Az idézet elején és végén nyomdai idézőjelet használunk: tehát „idézet” és nem „idézet”. Ha nem pontosan úgy kezdenénk az idézetet, ahogy az az eredetiben szerepel, akkor a korrekcióra szögletes zárójelet használunk: „[I]dézet”. Ugyanígy járunk el, ha az idézetből kihagyunk részeket ([...]),

vagy ha értelemzavaró részt korrigálunk. Az idézetben belüli idézet jelölése a hagyományos módon, ún. lúdlábbal történik („a »clear and present danger« elve alapján...”).

Lábjegyzetben történő idézés esetén a lábjegyzetszövegben idézünk, anélkül, hogy megtörnénk a lábjegyzetszöveget (nem kell tehát új bekezdés). Az idézetet sehol nem kell kurziválni.

Például: „[Mivel] a pártok a politikai rendszer meghatározó részei, helyénvaló, hogy az általános rendelkezések között [...] szól róluk az Alkotmány. [...] [A] pártok más alkotmányokban [is] az állami szervek és az alapjogok fejezetein kívül, vagy a szuverenitáshoz, vagy a választójoghoz illeszkedve szerepelnek.”

Kiemelés:

Nem dupla, hanem szimpla idézőjellel, pl. ‘jogrend’ (és nem „jogrend”) Kiemelhető: egy-egy fontos szó, sajátos értelemben használt szó, idegen szó, általánosan használt jogi alapelv.

Kurziválás:

Akkor alkalmazzuk, ha hangsúlyozni akarunk valamit (az idézetet önmagában még nem kurziváljuk).